

6(14)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

УДК 352.07:321.01(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-855-869](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-855-869)

Нинюк Інна Іванівна кандидат наук з державного управління, доцент кафедри політології та публічного управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0001-6544-2393>

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У сучасних умовах трансформації суспільно-політичної системи України формування ефективного, автономного та стійкого місцевого самоврядування набуває особливої актуальності. Децентралізація є не лише інструментом територіальної реорганізації, а й стратегічним механізмом підвищення спроможності громад до самостійного управління ресурсами, ухвалення рішень та протистояння внутрішнім і зовнішнім викликам. Воєнний стан, післявоєнна відбудова й зміни в безпековому, соціальному та економічному середовищі зумовлюють особливу актуальність і багаторівневу значущість процесу децентралізації для адаптації місцевих систем управління. Мета дослідження полягає у виявленні особливостей децентралізаційних процесів в Україні та оцінюванні їхнього впливу на стійкість місцевого самоврядування з урахуванням політичних, інституційних і фінансових чинників. У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових методів, зокрема аналіз, синтез, індукція, порівняльний аналіз і системний підхід. Схарактеризовано основні етапи реалізації децентралізаційної реформи в Україні, зокрема утворення об'єднаних територіальних громад, делегування повноважень на місцевий рівень та фіскальну децентралізацію. Здійснено аналіз впливу децентралізаційних процесів на інституційну стійкість місцевого самоврядування, фінансову автономію громад та якість публічних послуг. Виявлено, що реформа сприяє значному підвищенню прозорості управлінських процесів, посиленню громадянської участі та зміцненню відповідальності місцевої влади перед громадою. Водночас окреслено низку проблем, як-от нерівномірність розвитку громад, кадровий дефіцит та недостатній рівень міжмуніципальної співпраці. Децентралізація в Україні демонструє потенціал як потужний чинник підвищення стійкості місцевого самоврядування, проте потребує подальшого вдосконалення інституційного середовища, посилення фінансової спроможності територіальних громад і впровадження механізмів горизонтальної взаємодії між ними. Зміцнення місцевого самоврядування є важливою умовою для забезпечення демократичного розвитку та стійкості держави.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, стійкість, територіальна громада, публічне управління, інституційна спроможність, реформа.

Ninyuk Inna Ivanivna PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Political Science and Public Administration, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0001-6544-2393>

DECENTRALIZATION AS A MECHANISM FOR ENHANCING THE RESILIENCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE

Abstract. In today's context of transformation of Ukraine's socio-political system, the formation of effective, autonomous and sustainable local self-government is of particular relevance. Decentralization is not only a tool for territorial reorganization, but also a strategic mechanism for increasing the capacity of communities to manage resources, make decisions, and withstand internal and external challenges. Martial law, post-war reconstruction, and changes in the security, social, and economic environment make the decentralization process particularly relevant and multilevel for the adaptation of local governance systems. The purpose of the study is to identify the peculiarities of decentralization processes in Ukraine and to assess their impact on the sustainability of local self-government, taking into account political, institutional and financial factors. The study applies a set of general scientific methods, including analysis, synthesis, induction, comparative analysis and a systematic approach. The main stages of the decentralization reform in Ukraine are characterized, including the formation of united territorial communities, delegation of powers to the local level and fiscal decentralization. The author analyzes the impact of decentralization processes on the institutional sustainability of local self-government, financial autonomy of communities, and the quality of public services. It is found that the reform contributes to a significant increase in the transparency of management processes, strengthening of civic participation and strengthening of the responsibility of local authorities to the community. At the same time, a number of problems have been identified, such as uneven community development, staff shortages, and insufficient inter-municipal cooperation. Decentralization in Ukraine has the potential to be a powerful factor in enhancing the sustainability of local self-government, but it requires further improvement of the institutional environment, strengthening the financial capacity of territorial communities, and introducing mechanisms for horizontal interaction between them. Strengthening local self-government is an important condition for ensuring democratic development and sustainability of the state.

Keywords: decentralization, local self-government, sustainability, territorial community, public administration, institutional capacity, reform.

Постановка проблеми. У сучасних умовах суспільно-політичної нестабільності, збройної агресії проти України та необхідності відновлення країни після масштабних руйнувань особливої актуальності набувають питання підвищення стійкості публічного управління, зокрема місцевого самоврядування. Одним із головних механізмів досягнення цього є децентралізація, яка впродовж останнього десятиліття стала фундаментальною реформою, спрямованою на зміну структури публічного адміністрування, посилення управлінської автономії територіальних громад, забезпечення ефективного використання місцевих ресурсів та підвищення рівня залученості громадян до прийняття управлінських рішень.

Попри позитивні зрушення, процес децентралізації в Україні залишається складним і нерівномірним. Виникає низка системних проблем, серед яких дисбаланс фінансових можливостей громад, кадровий дефіцит на місцях, обмежений рівень інституційної спроможності новоутворених органів місцевого самоврядування, відсутність сталої горизонтальної взаємодії між громадами та недостатній рівень стратегічного планування. Ці проблеми ускладнюють досягнення головної мети реформи – створення стійкої, ефективної та відповідальної системи місцевого самоврядування, здатної забезпечити розвиток громади навіть в умовах кризових викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах постійних змін підвищення стійкості місцевого самоврядування в Україні через децентралізацію є важливим аспектом розвитку державних і муніципальних структур. Останні дослідження охоплюють реформування місцевого управління, оцінювання ефективності децентралізації, а також шляхи зміцнення фінансової та управлінської спроможностей територіальних громад.

Зокрема, Н. Гончарук [1] у своїй праці наголошує на значенні співпраці територіальних громад у контексті децентралізації як ефективного засобу для підвищення стійкості місцевого самоврядування. Науковці С. Серьогін та Н. Гончарук [2] аналізують результати децентралізації, фокусуючись на процесах формування самодостатніх громад та вивчаючи позитивний і негативний досвід реалізації реформ в Україні. Шляхи реформування міжбюджетних відносин в умовах децентралізації досліджує В. Рошило [3], акцентуючи на необхідності оптимізації фінансування місцевих бюджетів для забезпечення сталого розвитку громад. Учені Л. Чуприна та Е. Мороз [4] пропонують стратегічні підходи до зміцнення фінансової стійкості об'єднаних громад, указуючи на важливість адаптації механізмів фінансового управління до нових економічних умов. Механізми впливу на фінансову спроможність

територіальних громад та інструменти для її підвищення аналізує А. Глущенко [5]. На функціонуванні місцевих бюджетів у кризових умовах, зокрема під час пандемії та воєнного стану, що є важливим для адаптації фінансової політики в Україні, акцентує І. Логвінов [6]. Значення стабільності місцевих бюджетів як передумови успішної реалізації децентралізаційних реформ підкреслює Я. Арабчук [7]. Роль пандемії в зміні бюджетних процесів на місцевому рівні, зокрема механізми адаптації до нових викликів, аналізують В. Варцаба, Е. Мулеса та І. Фурик [8]. Ефективність фінансової децентралізації місцевого самоврядування досліджують О. Вольська та Є. Ковпанець [9]. Аналіз змін у фінансовій політиці в умовах бюджетної децентралізації та воєнного стану здійснює О. Грубляк [10], акцентуючи на можливостях підвищення фінансової спроможності місцевих органів влади через реформування міжбюджетних відносин.

Таким чином, дослідження останніх років підтверджують, що децентралізація є важливим механізмом підвищення стійкості місцевого самоврядування, особливо в умовах економічної та соціальної нестабільності. Успішне впровадження реформ потребує комплексного підходу, урахування регіональних особливостей та активної співпраці між органами місцевого самоврядування та центральною владою.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Попри значну увагу до реформи децентралізації в Україні, низка аспектів її впливу на стійкість місцевого самоврядування залишаються малодослідженими. Зокрема, існує потреба в міждисциплінарному аналізі, що інтегрував би інституційні, соціальні та управлінські чинники стійкості громад, а також в емпіричних даних про регіональні наслідки децентралізації, особливо під час воєнних дій та в умовах криз.

Методологічні підходи, що переважають у науковій літературі, часто зосереджені на нормативному аналізі без глибокого вивчення практик місцевого управління. Нерозкритими залишаються питання зв'язку між управлінською спроможністю громад і їхньою здатністю до адаптації, інновацій та стійкого розвитку. Запропоноване дослідження спрямоване на подолання цих прогалин шляхом комплексного аналізу децентралізації як інструменту зміцнення місцевої стійкості. Його результати можуть поглибити наукове розуміння процесів трансформації публічного управління та мати прикладне значення для формування ефективної політики на місцевому рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття потенціалу децентралізації як механізму підвищення стійкості місцевого самоврядування в умовах сучасних викликів, таких як воєнний стан, економічна нестабільність та потреба в післякризовому відновленні.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) проаналізувати сучасний стан реалізації децентралізаційної реформи в Україні та її вплив на інституційну спроможність територіальних громад;
- 2) дослідити основні чинники, що формують стійкість місцевого самоврядування в контексті децентралізаційних процесів;
- 3) виокремити наявні проблеми та обмеження в реалізації повноважень органів місцевої влади в умовах кризових ситуацій та запропонувати напрями вдосконалення механізмів децентралізації для забезпечення більшої ефективності й адаптивності місцевого управління.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація є одним з основних механізмів удосконалення державного управління, що передбачає передачу повноважень та ресурсів від центральної влади до органів місцевого самоврядування. Це процес, спрямований на посилення автономії місцевих громад, підвищення ефективності управлінських процесів та покращення якості надання публічних послуг.

Децентралізація в Україні охоплює низку структурних та організаційних змін, таких як створення об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), реформування системи управління та фінансування на місцях. Цей процес не лише розширює автономію місцевих органів влади, але й підвищує ефективність реагування на потреби громадян, сприяючи сталому розвитку територій та зменшенню соціальних і економічних дисбалансів. Важливим елементом децентралізаційної реформи є перерозподіл фінансових ресурсів, що надає місцевим громадам більше можливостей для розв'язання питань розвитку інфраструктури, соціальних послуг та економічного зростання.

Однією з головних цілей децентралізації є підвищення стійкості місцевого самоврядування в Україні. За умов децентралізації місцеві органи влади набувають більшої автономії в прийнятті рішень, що дає їм можливість ефективніше реагувати на виклики, зокрема соціально-економічні та екологічні проблеми. Це сприяє зміцненню демократичних інститутів та розвитку громадянського суспільства, оскільки місцеві громади мають можливість безпосередньо впливати на процеси, що відбуваються в їхніх регіонах.

Реалізація децентралізаційної реформи в Україні розпочалася у 2014 році та стала одним з основних напрямів трансформації державного управління. Процес передбачає передачу частини повноважень та фінансових ресурсів від центральної влади до місцевих органів влади, що має на меті підвищити їхню ефективність та підзвітність перед громадянами. Основним елементом реформи є створення ОТГ, які отримують розширені права та ресурси для самостійного розвитку. Реалізація цієї реформи зазнала певних змін упродовж років, однак її основна мета – формування стійких та дієвих територіальних громад, здатних ефективно задовольняти потреби місцевого

населення та розв'язувати соціально-економічні проблеми на місцях – залишається незмінною [11].

Одним із важливих результатів реформи є зміцнення інституційної спроможності територіальних громад. Під інституційною спроможністю вбачається здатність місцевих органів влади ефективно організовувати та виконувати управлінські функції, управляти ресурсами та забезпечувати сталий розвиток території. Запроваджені в межах процесу децентралізації зміни надали місцевим органам влади більшу автономію в прийнятті управлінських рішень і формуванні фінансової політики, що забезпечує їм вищу гнучкість у реагуванні на сучасні виклики. Це сприяє ефективнішому використанню наявних ресурсів громадами, залученню додаткового фінансування для розвитку інфраструктури, соціальних послуг та економічної діяльності.

Водночас реформа виявила певні проблеми, які негативно впливають на інституційну спроможність територіальних громад. Однією з основних є недостатня підготовленість місцевих органів влади до самостійного управління значними фінансовими та людськими ресурсами. Відсутність відповідних знань та навичок у місцевих чиновників, а також дефіцит сучасних інструментів управління призводять до того, що деякі громади не здатні ефективно управляти своїми фінансами чи виконувати важливі функції, такі як організація надання соціальних послуг чи розвиток інфраструктури.

Іншою проблемою є нерівномірність реалізації реформи в різних регіонах країни. У деяких територіальних громадах, зокрема в сільській місцевості, децентралізація стикається з опором через недостатню поінформованість або відсутність відповідної інфраструктури. Однак навіть в умовах нерівномірної реалізації реформування місцевого самоврядування можна спостерігати певні позитивні зміни, зокрема в економічному зростанні та підвищенні рівня життя в об'єднаних громадах [12].

Сучасний стан реалізації децентралізаційної реформи в Україні свідчить про певні досягнення в зміцненні інституційної спроможності територіальних громад. Водночас існують значні виклики, які потребують подальших зусиль щодо підвищення професійної компетентності місцевих органів влади, забезпечення рівномірного розвитку територіальних громад і вдосконалення механізмів фінансування та контролю.

У контексті сучасної децентралізації зміцнення місцевих бюджетів, зокрема через розвиток місцевого оподаткування, є важливим елементом стійкості місцевого самоврядування. В Україні, як і в інших країнах, органи місцевого самоврядування мають повноваження визначати порядок введення та сплати місцевих податків і зборів, встановлювати податкові ставки, а також звільняти від оподаткування певні категорії платників. Важливим є те, що ці

повноваження повинні бути тісно пов'язані з відповідальністю місцевих органів щодо надання суспільних благ. Саме через цю відповідальність органи місцевого самоврядування набувають права на самостійне запровадження податків та ефективне використання фінансових ресурсів, що є основою їхньої фінансової автономії.

У контексті децентралізаційної реформи розширення повноважень місцевих органів влади у сфері запровадження місцевих податків і зборів є важливим кроком. Це забезпечить можливість органам місцевого самоврядування самостійно адаптувати податкову політику до особливостей кожного регіону, враховуючи зокрема географічні, природно-кліматичні, соціально-демографічні та економічні чинники, та сприятиме розвитку місцевої економіки [13, с. 149].

Основні чинники, що формують стійкість місцевого самоврядування в контексті децентралізаційних процесів, можна розглядати в різних аспектах: політичному, економічному, організаційному та соціальному. Їхній вплив на стійкість місцевих органів влади залежить від ефективності реформ і здатності громад до адаптації та самоврядування (рис. 1).

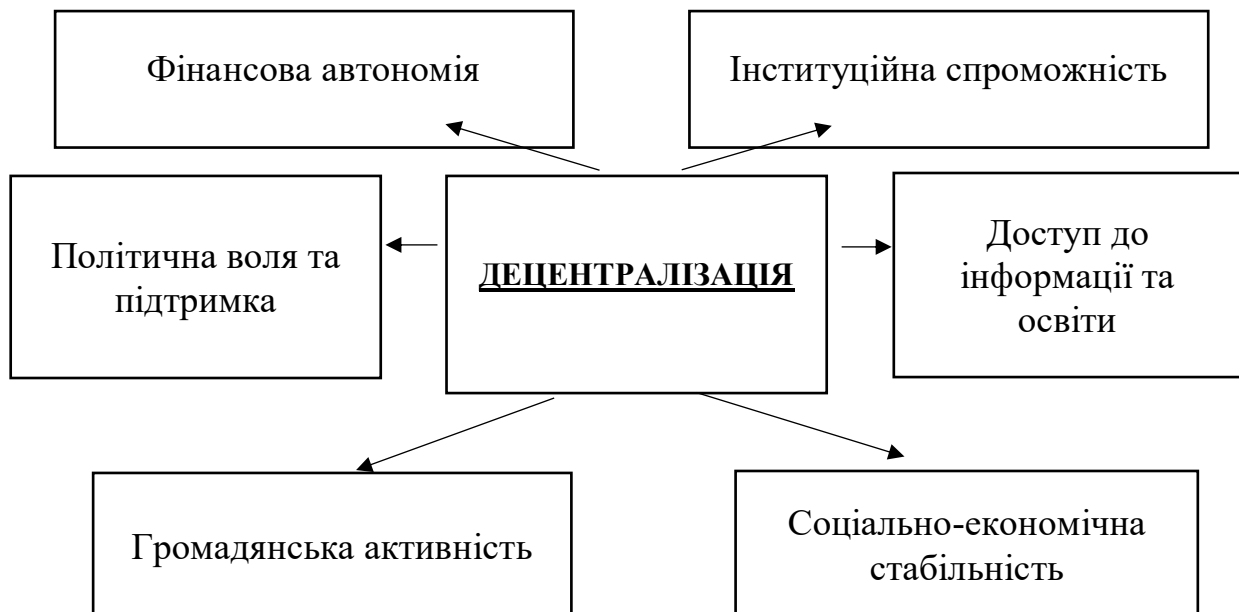

Рис. 1. Основні чинники формування стійкості місцевого самоврядування в контексті децентралізаційних процесів
Джерело: розробка автора

Стійкість місцевого самоврядування значно залежить від наявності в громад достатніх фінансових ресурсів для забезпечення їхнього функціонування та розвитку. Це передбачає надання місцевим органам влади

повноважень для збирання податків, доступ до міжбюджетних трансфертів та інших джерел фінансування. Чим більше фінансових можливостей мають місцеві громади, тим ефективніше вони можуть реалізовувати соціально-економічні програми, розвивати інфраструктуру та задовольняти потреби місцевих жителів.

Здатність місцевих органів влади ефективно здійснювати управлінські функції, розвивати інфраструктуру, надавати соціальні послуги та взаємодіяти з громадянами є важливим чинником стійкості місцевого самоврядування. Це охоплює рівень професійної підготовленості кадрів, доступ до сучасних технологій управління, а також здатність організовувати участь громадян у процесах прийняття рішень. Інституційна спроможність забезпечує стабільне функціонування органів місцевої влади та їхню ефективну реакцію на виклики сучасності.

Важливим чинником є політична підтримка децентралізаційних процесів на національному рівні. Центральна влада повинна не лише передавати повноваження, але й створювати правові та організаційні умови для сталого розвитку місцевих громад. Зміни на рівні законодавства й регулювання повинні сприяти децентралізованому управлінню, що є основою для досягнення стійкості місцевих органів влади.

Активність громадян та їхня готовність до участі в процесах самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні стійкості місцевого самоврядування. Високий рівень громадської активності та соціальної відповідальності створюють ефективні механізми контролю за діяльністю місцевих органів влади та активного залучення громадян до процесу прийняття рішень. Це забезпечує точне врахування інтересів місцевих жителів та підвищення якості надання публічних послуг.

Інформованість громадян щодо прав та можливостей місцевого самоврядування сприяє зміцненню стійкості місцевих органів влади. Рівень освіти місцевих посадовців також має важливе значення для ефективного управління та реалізації децентралізаційних реформ. Наявність доступу до актуальної інформації про дії органів влади, а також про права громадян дає змогу підвищити прозорість управлінських процесів і зміцнити довіру до місцевої влади.

У реалізації повноважень органів місцевої влади в умовах кризових ситуацій в Україні виявляються численні проблеми та обмеження, що значно знижують ефективність місцевого управління. Однією з основних проблем є недостатня фінансова спроможність місцевих громад, яка особливо гостро проявляється в умовах криз. Дефіцит фінансових ресурсів обмежує можливості місцевих органів влади в оперативному реагуванні на надзвичайні ситуації, що зумовлює затримки в наданні важливих соціальних послуг та

відновленні інфраструктури. Важливим є питання недостатньої автономії в зборі податків і залученні додаткових джерел фінансування, що зумовлює залежність громади від централізованих трансфертів.

Дослідження місцевих податків та зборів у контексті децентралізації свідчить про їхній значний позитивний вплив на бюджетну ефективність територій. Розширення їхнього переліку й зростання фіскальної ролі призвели до посилення фінансової незалежності місцевих громад. Це свідчить про позитивний вплив децентралізації на бюджетну автономію територій, адже вони отримали більше можливостей для формування власних фінансових ресурсів.

Проте, попри ці досягнення, окремі аспекти місцевого оподаткування та адміністрування податків і зборів ще потребують значного удосконалення. Необхідно розглянути питання адаптації податкової політики до специфічних умов кожного регіону, а також забезпечити ефективнішу організацію збору податків, що сприятиме уникненню зловживань і підвищить рівень прозорості в цій сфері. Зважаючи на це, оптимізація місцевих податкових систем та вдосконалення адміністративних процедур є важливими кроками для подальшого розвитку місцевого самоврядування й забезпечення стійкості місцевих бюджетів в умовах децентралізації [14, с. 101].

Іншою важливою проблемою є кадрові обмеження, зокрема низький рівень професійної підготовки працівників органів місцевої влади до роботи в умовах криз. За необхідності швидкого реагування на непередбачувані ситуації відсутність кваліфікованих кадрів у місцевих адміністраціях може призвести до неефективного управління кризовими процесами. Крім того, часто спостерігається відсутність чіткої організаційної структури, що ускладнює координацію дій на місцевому рівні та взаємодію з центральними органами влади.

Не менш важливою є проблема нерівномірного розвитку територіальних громад. В умовах децентралізації, попри значний прогрес у передачі повноважень місцевим органам, окремі громади все ще мають обмежений доступ до фінансових і матеріальних ресурсів, що значно обмежує їхні можливості в управлінні кризовими ситуаціями. Різний рівень розвитку інфраструктури, економічної спроможності та організаційних можливостей між громадами може створювати значну нерівність у здатності реагувати на кризові виклики.

Існують також проблеми в забезпеченні належної координації між центральною та місцевою владою. В умовах кризової ситуації, коли швидке прийняття рішень є критично важливим, відсутність чіткої координації між різними рівнями влади призводить до затримок в ухваленні рішень, що впливає на ефективність заходів, спрямованих на подолання кризових ситуацій.

У зв'язку з вищезазначеними проблемами, важливими напрямами вдосконалення механізмів децентралізації є зміцнення фінансової спроможності місцевих органів влади. Це може передбачати не лише покращення доступу до міжбюджетних трансфертів, але й розширення повноважень місцевих органів з управління фінансами, зокрема надання їм більшої свободи у зборі місцевих податків та залученні додаткових джерел фінансування. Упровадження резервних фондів для покриття витрат під час кризових ситуацій також є важливим кроком для забезпечення фінансової стабільності місцевих громад.

Підвищення кадрової спроможності органів місцевої влади через систему професійного навчання та тренінгів для посадових осіб є необхідним для забезпечення ефективного управління в умовах криз. Особливо важливим є розроблення спеціалізованих курсів із кризового управління, які допоможуть місцевим посадовцям швидко адаптуватися до змін та приймати обґрунтовані рішення в умовах нестабільності [15, с. 86].

З метою підвищення ефективності управління кризовими ситуаціями необхідно також удосконалювати механізми координації між центральними й місцевими органами влади. Це може бути досягнуто шляхом створення єдиних кризових центрів, які будуть координувати дії на всіх рівнях управління. Система інформаційного обміну й координації між органами виконавчої влади дасть змогу оперативно реагувати на зміни ситуації та приймати ефективні рішення.

Після завершення воєнних дій та в умовах післяконфліктного відновлення Україна постане перед масштабними викликами, пов'язаними з необхідністю комплексної адаптації місцевих систем управління до нових реалій. Одним з основних є відновлення інфраструктури, економічного потенціалу та соціальної стабільності, що були зруйновані або значно постраждали внаслідок війни. Зміни в безпековому середовищі, такі як перехід від воєнного стану до мирного часу, вимагатимуть від органів місцевої влади переосмислення стратегій управління безпекою на території громад, інтеграції нових механізмів для запобігання конфліктам та забезпечення стабільності [16, с. 127].

На соціальному рівні необхідно зосередити увагу на відновленні соціальних послуг, медичних та освітніх установ, а також на розв'язанні проблеми переміщених осіб. В економічному контексті місцеві органи повинні адаптувати свої стратегії до нових реалій, таких як підтримка підприємств, сприяння створенню робочих місць та залучення інвестицій для відновлення економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи адаптації місцевих систем управління після завершення воєнних дій

Етап адаптації	Завдання	Основні заходи
Відновлення інфраструктури та основних соціальних послуг	Реконструкція важливих об'єктів інфраструктури та соціальних установ, пошкоджених або зруйнованих під час воєнних дій	Ремонт та відбудова доріг, мостів, медичних та освітніх закладів
Реінтеграція внутрішньо переміщених осіб	Створення умов для адаптації внутрішньо переміщених осіб, забезпечення їхніх прав та доступу до соціальних послуг	Реєстрація переміщених осіб, надання житла, медичних та освітніх послуг
Підтримка економічної відбудови	Відновлення економічної діяльності та підтримка бізнесу на місцевому рівні	Підтримка малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій, створення робочих місць
Підвищення безпеки на місцевому рівні	Покращення безпеки на території громад з урахуванням зміни безпекової ситуації	Розширення поліційної присутності, створення місцевих систем безпеки, взаємодія з національними органами
Розвиток нових моделей управління та комунікації	Упровадження сучасних управлінських технологій для ефективного реагування на нові виклики.	Упровадження електронного урядування, застосування цифрових платформ для комунікації з громадою.

Джерело: розробка автора

Зважаючи на важливість адаптації місцевих систем управління до нових умов післявоєнного відновлення органи місцевої влади повинні зосередитися на створенні ефективних механізмів для управління змінами. Це передбачає як відновлення пошкоджених структур, так і впровадження нових підходів до управлінських процесів, що відповідають вимогам сучасного розвитку. Крім цього, важливим є забезпечення довіри місцевих громад до органів влади через прозорість процесів відновлення та залучення громадян до участі в цих процесах.

У теоретичному контексті децентралізація розглядається як концепція розподілу публічної влади та ресурсів, що забезпечує більш ефективне та демократичне управління на місцевому рівні. Вона ґрунтується на принципах субсидіарності, участі громадян у прийнятті рішень та автономії місцевих органів влади. Відповідно до сучасних наукових підходів, децентралізація є важливим інструментом формування соціального капіталу, посилення

інституційної спроможності територіальних громад і створення передумов для реалізації принципів сталого розвитку – економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної збалансованості. Теоретичне обґрунтування децентралізації також передбачає її позитивний вплив на адаптивність управлінських систем до локальних викликів і на підвищення підзвітності влади перед громадою [17, с. 185].

У практичному вимірі децентралізація в Україні забезпечила територіальним громадам реальні повноваження та ресурси для реалізації власної політики місцевого розвитку. Це дало змогу громадам ефективніше розв'язувати питання інфраструктурного оновлення, забезпечення освітніх, медичних та соціальних послуг, а також розширити можливості для участі громадян у прийнятті управлінських рішень.

Висновки. Децентралізація в Україні є важливим механізмом зміцнення інституційної, економічної та соціальної стійкості територіальних громад. Ця реформа сприяла перерозподілу повноважень між центральною та місцевою владою, що дало змогу громадам отримати більше ресурсів і відповідальності за власний розвиток. Практичне втілення децентралізаційних процесів позитивно вплинуло на підвищення якості управлінських рішень, залучення громадськості до управління та формування дієвих механізмів самоврядування.

Стан реалізації реформи свідчить про зростання інституційної спроможності громад, що дає їм змогу самостійно розв'язувати значну частину питань місцевого значення. Водночас зберігаються виклики, пов'язані з недостатністю фінансових ресурсів, слабким кадровим потенціалом, обмеженим доступом до інформаційно-аналітичних інструментів та нерівномірністю розвитку громад. У періоди криз і післявоєнної відбудови ці проблеми особливо загострюються, оскільки місцева влада має реагувати на нові виклики безпеки, економіки та соціальної сфери.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективних моделей децентралізації як інструменту підвищення інституційної спроможності та стійкості місцевого самоврядування в умовах післявоєнного відновлення й нових безпекових викликів в Україні.

Література:

1. Гончарук Н. Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2023. № 11 (2). С. 24–30. <https://doi.org/10.15421/152315>
2. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. Сучасний стан, проблеми та перспективи децентралізації влади в Україні. *Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад: монографія*. Дніпро, 2019. С. 8–24. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/issue/view/5> (дата звернення: 11.05.2025).

3. Рошило В. Шляхи реформування системи міжбюджетних відносин у контексті децентралізації бюджетної системи України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Вип. I-II (77–78), С. 170–182. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-1.77-2.78.14>
4. Чуприна Л., Мороз Е. Проблеми і перспективи зміцнення фінансової стійкості об'єднаних територіальних громад. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 50–55. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.50
5. Глущенко А. Формування самодостатніх фінансово спроможних територіальних громад в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Проблеми економіки*. 2019. № 2 (40). С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-126-133>
6. Логвінов П. Механізм функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-7>
7. Арабчук Я. Стабільність місцевих бюджетів – запорука успіху реформ із децентралізації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 1. С. 57–68. DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-09
8. Варцаба В., Мулеса Е., Фурик І. Особливості функціонування місцевих бюджетів України в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. № 17 (1). С. 143–153. DOI: 10.15330/apred.1.17.143-153 (дата звернення: 05.05.2025).
9. Вольська О. М., Ковпанець Є. Удосконалення фінансової децентралізації місцевого самоврядування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.4>
10. Грубляк О. Основні вектори змін місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації та воєнного стану. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2023. № 80 (1). С. 59–67. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.059
11. Romanova V., Umland A. Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House: website*. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (date of access: 11.05.2025).
12. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади: станом на 01 липня 2023 р. *Децентралізація: вебсайт*. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16923> (дата звернення: 11.05.2025).
13. Письменний В. Забезпечення самостійності місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2021. № 1 (76). С. 144–156. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.144-156](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.144-156)
14. Стащук О. Бюджетна ефективність територій в умовах децентралізації. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1 (25). С. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-01-98-104>
15. Степанюк А. Роль фінансової децентралізації в управлінні системою фінансів місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 83–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.83
16. Цимбалюк І. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5–6. С. 125–133. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.17
17. Шаповалов Є. Роль місцевих податків і зборів в умовах децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2022. № 1. С. 180–187. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2022.1.25>

References:

1. Goncharuk, N. (2023). Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Cooperation of territorial communities in the context of decentralization in Ukraine]. *Aspects of Public Administration – Aspekty publichnoho upravlinnia*, 11(2), 24–30. <https://doi.org/10.15421/152315> [in Ukrainian].
2. Serohin, S. M., & Honcharuk, N. T. (2019). Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy detsentralizatsii vlady v Ukraini [Current state, problems and prospects of decentralization of power in Ukraine]. *Detsentralizatsiia vlady v Ukraini: otsiniuvannia rezultativ formuvannia ta rozvytku samodostatnykh hromad : monohrafiia – Decentralization of power in Ukraine: assessment of the results of the formation and development of self-sufficient communities: monograph* (pp. 8–24). Dnipro. Retrieved from <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/issue/view/5> [in Ukrainian].
3. Roshilo, V. (2020). Shliakhy reformuvannia systemy mizhbiudzhethnykh vidnosyn u konteksti detsentralizatsii biudzhethnoi systemy Ukrainy [Ways of reforming the system of interbudgetary relations in the context of decentralization of the budgetary system of Ukraine]. *Hroshi, finansy i kredyt – Money, Finance, and Credit*, 1–2 (77–78), 170–182. <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-1.77-2.78.14> [in Ukrainian].
4. Chupryna, L., & Moroz, E. (2020). Problemy i perspektyvy zmitsnennia finansovoi stiikosti obiednanykh terytorialnykh hromad [Problems and prospects of strengthening the financial stability of united territorial communities]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 10, 50–55. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.50 [in Ukrainian].
5. Hlushenko, A. (2019). Formuvannia samodostatnykh finansovo spromozhnykh terytorialnykh hromad v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy [Formation of self-sufficient financially capable territorial communities in Ukraine: state, problems, and prospects]. *Problemy ekonomiky – Problems of Economics*, 2(40), 126–133. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-126-133> [in Ukrainian].
6. Logvinov, P. (2024). Mekhanizm funktsionuvannia mistsevykh biudzhativ v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Mechanism of functioning of local budgets in the context of financial decentralization]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-7> [in Ukrainian].
7. Arabchuk, Y. (2019). Stabilnist mistsevykh biudzhativ – zaporuka uspikhu reform iz detsentralizatsii [Stability of local budgets: Guarantee of success in decentralization reforms]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Zaporizhzhia National University. Economic Sciences*, 1, 57–68. DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-09 [in Ukrainian].
8. Vartsaba, V. I., Mulesa, E. V., & Furiak, I. (2021). Osoblyvosti funktsionuvannia mistsevykh biudzhativ Ukrainy v umovakh pandemii COVID-19 [Features of functioning of local budgets of Ukraine during the COVID-19 pandemic]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Current Problems of Regional Economic Development*, 17(1), 143–153. DOI: 10.15330/apred.1.17.143-153 [in Ukrainian].
9. Volska, O. M., Kovpanets, E. (2020). Udoskonalennia finansovoi detsentralizatsii mistsevoho samovriaduvannia [Improving the financial decentralization of local self-government]. *Tavriyskiy naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Tavriysk Scientific Bulletin. Series: Economics*, 4, 31–36. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.4> [in Ukrainian].
10. Hrublyak, O. (2023). Osnovni vektory zmin mistsevykh biudzhativ u konteksti biudzhethnoi detsentralizatsii ta voiennoho stanu [Main vectors of changes in local budgets in the context of budget decentralization and martial law]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Galician Economic Bulletin of Ternopil National Technical University*, 80(1), 59–67. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.059 [in Ukrainian].

11. Romanova, V., & Umland, A. (2019). Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges. *Chatham House: website*. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> [in Ukrainian].
12. Monitorynh reformy mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady: stanom na 01 lypnia 2023 r. [Monitoring the reform of local self-government and territorial organization of power: as of July 1, 2023] (2023). *Detsentralizatsiia: vebseit – Decentralization: website*. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/16923> [in Ukrainian].
13. Pysmennyi, V. (2021). Zabezpechennia samostiinosti mistsevykh biudzhetyv v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Ensuring the autonomy of local budgets in the context of financial decentralization]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen – Bulletin of Socio-Economic Research*, 1(76), 144–156. DOI: 10.33987/vsed.1(76).2021.144-156 [in Ukrainian].
14. Stashchuk, O. (2021). Biudzhetna efektyvnist terytorii v umovakh detsentralizatsii [Budget efficiency of territories in the context of decentralization]. *Ekonomichni chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of Volyn National University named after Lesia Ukrainka*, 1(25), 98–104. DOI: 10.29038/2411-4014-2021-01-98-104 [in Ukrainian].
15. Stepanuk, A. (2020). Rol finansovoi detsentralizatsii v upravlinni systemoiu finansiv mistsevoho samovriaduvannia [The role of financial decentralization in managing the local self-government finance system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 3, 83–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.83 [in Ukrainian].
16. Tsymbaliuk, I. (2019). Kontseptualni zasady inkliuzyvnoho rozvytku rehionu v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Conceptual foundations of inclusive regional development in the context of financial decentralization]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economics*, 5–6, 125–133. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.17 [in Ukrainian].
17. Shapovalov, Y. (2022). Rol mistsevykh podatkov i zboriv v umovakh detsentralizatsii [The role of local taxes and fees in the context of decentralization]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economics*, 1, 180–187. DOI: 10.37332/2309-1533.2022.1.25 [in Ukrainian].